

Handledning

Kullervo på semester med fru och barn hemma hos Kullervos mor i Keuru i Finland, sommaren 1970.

Suomalainen

- En minnesutställning för alla sinnen

E-post: bokning@regionsormland.se
Box 314, 611 26 Nyköping
www.sormlandsmuseum.se

**sörmlands
museum**

En del av Region Sörmland

Finsk i Sverige: efterkrigstiden

Sedan andra världskriget har drygt en halv miljon finländare flyttat till Sverige. Den största flyttningsvågen var på 1960- och 70-talet och nådde sin topp i slutet av 70-talet.

De flesta flyttade från landsbygden och skogsbruksområden i Finland till industristäder i Sverige för att arbeta inom tillverkningsindustrin: såsom gjuteri, bilindustrin, skeppsvarv eller inom olika sorters industrianläggningar.

I Finland rådde arbetsbrist och bostäderna var dåliga medan lönerna var dubbelt så höga i Sverige. Unga personers äventyrs- och experimentlust var drivande faktorer och den högre levnadsstandarden med moderna bostäder lockade barnfamiljer.

Ungefär hälften av alla har stannat kvar. Många har träffat sin livspartner och skaffat barn. Sverige har blivit hemma och Finland en plats för semestrar och sommarlov.

Denna utställning vill genom olika föremål, bilder, musik och berättelser locka fram alla sorters minnen, från både Finland och Sverige. Barndomsminnen, minnen om flytten, arbete och fritidsnöjen. Om gemenskap och kanske utanförskap? Både jobbiga och roliga minnen.

Varsågoda och använd utställningen

- Ta ut sakerna, känn på dem, smaka och lukta.
Fika gärna!

Tips för samtal kring minnen

- Välj ut ett föremål och berätta minnen kring det.
- Välj en av fotosidorna i vänstra dörren. Titta på dem och ta hjälp av frågorna för vidare samtal.
- Ta fram häftet med citat ur andra berättelser. Använd som inspiration för egna samtal.

Barndom och fosterland

Krigsromanen **Okänd soldat** och trilogin **Här under polstjärnan** är två litterära klassiker som skildrar delar av Finlands historia skrivna av den finske författaren Väinö Linna (1920-1992). Verket **Okänd soldat** (1954) skildrar fortsättningskriget utifrån några frontsoldaters upplevelser och är känd för många finländare. Romanen blev en av de största succéerna i Finlands litterära historia och har filmatiserats tre gånger; år 1955, 1988 och 2017. Författaren Väinö Linna deltog själv i kriget och **Okänd soldat** är delvis baserad på hans egna erfarenheter.

Trilogin **Här under polstjärnan** (1959-1962) följer torparsläkten Koskelas öden i Finland från slutet av 1800-talet till 1900-talets mitt och behandlar flera historiska händelser och teman som berör Finlands utveckling så som självständigheten, inbördeskriget, Lapporörelsen, språkstriden och arbetarrörelsen.

Glasburk från Karhula glasfabrik hittades i många finländares kök förr. I burkarna förvarades mat eller hemmagjord sylt. Glasburkarna köptes i butiker och fortfarande efter kriget åkte handlarna på "burkturer" för att se till att alla hade tillräckligt med burkar i skafferiet inför skördesäsongen.

Finsk mark var en valuta som användes i Finland från 1860 fram till införandet av euron år 2002. År 1963 genomfördes en valutareform där den nya marken motsvarade hundra gamla, det vill säga man strök två nollor och 100 mark blev 1 mark. En ny 1 marks-sedel lanserades och med den kunde man på 1960-talet exempelvis köpa 100 stycken "nallegodis".

Björken finns med i flera barndomsminnen av Finland.

Skidsporten är sannerligen en nationalsport i Finland. Många har åkt längdskidor sedan barnsben och de flesta har följt sina skidhjältar i olika mästerskap och tävlingar. Längdskidor och skidsporten har även figurerat på posters inom turismnäringsringen i Finland (1953) med avsikt att locka turister till Finland. Hakulinen (se poster) var en skidstjärna på 50-talet som vann flertalet OS-medaljer och mästerskap.

Flytten till Sverige – smörkärna, resväska, familjefoto

En resväska med kläder, matsäck och kanske ett fotoalbum var det de flesta fick med sig vid flytten till Sverige. Många skulle bara jobba ett kort tag för att sedan återvända eller så var man på semester hos släktingar som redan flyttat och sedan blev kvar efter att semestern tagit slut. Kvar i Finland blev allmogeföremålen som exempelvis smörkärnan (om man nu hade en för det fanns de som bara hade en visp gjord av björkris och ett träspann).

Hemma på gården i Finland kärnade de flesta sitt eget smör men efter flytten till industristäder i Sverige blev den sortens hushållssysslor ett minne blott.

Bild kommer

Högtider och mat

Vem har inte sett ett par litala ”Festivo” ljusstakar (1966-) i glas designade av Timo Sarpaneva, en av Finlands främsta konstnärer och glasformgivare?

Många har under årens lopp köpt finsk design som plockades fram vid högtider och fester. Under högtider var det även viktigt med traditionell finsk mat. Exempel på sådan finns i Jaakko Kolmonens kokbok; Jaakon parhaat juhlat (Jaakos bästa fest). Jaakko var en känd och omtyckt TV-kock som lagade traditionell finsk mat i Finsk TV i början av 1980-talet. Bläddra gärna i kokboken och diskutera recepten. Har du någon favorit?

Strax innan tolvslaget på nyårsnatten var det vanligt att man spådde i tenn genom att smälta en nyårs-lyckohästska i en tennskopa över spisen som sedan hällades ner i kallt vatten.

Fika

1950-talet sägs vara årtiondet då kaffe blev en universaldryck i Finland och började drickas till såväl vardag som fest. Tidigare hade vinterkriget fört med sig ransoneringskort av kaffe för att sedan helt försvinna från marknaden. Istället drack man surrogat av råg och korn. När den första kaffe-lasten nådde Finland efter krigets slut välkomnades den i hamnen av jublande publik och poliseskort. Sedan dess har Finland varit en kaffedrickande nation.

Pauligs kaffe var det första inhemska kafferosteriet och är en av de största kaffe-producenterna i Finland. 1926 introducerades Paula-flickan på **Pauligs** kaffeburkar och sedan år 1950 har en livslevande Paula-flicka valts ut till **Pauligs** ambassadör, PR och mannekäng. Hon var klädd i en av Finlands nationaldräkter och har sedan dess blivit en del av varje generations egen Paula.

Kaffekoppar är en viktig del av kaffestundens atmosfär. **Arabia** har varit ett flaggskepp inom finsk design i över hundra år och deras kaffekoppar har varit en del av många finländares liv i både fest och vardag.

Arabias kaffeservisserie **Myrna** skapades av Olga Osol år 1937. Porslinet namngavs efter **Myrna Loy** en amerikansk filmstjärna på 1930-talet som tillsammans med den guldförgyllda kanten förde med sig en touch av lyx. **Myrna** blev väldigt omtyckt och serien producerades ända fram till år 2005. Koka gärna kaffe och använd kopparna!

I Karelen kokades te i en **Samovar**, en karelsk/rysk tekokare.

Fazers Carneval kex var barnens favorit och en del av kalasbordet sedan 1925 (enligt Fazers själva) och limonad fick man bara vid speciella tillfällen, om man hade råd. Kanske har du någon gång ätit Jyväshyväs havrekex till kaffet?
Semester, tax free och kommahem-presenter

På somrarna åkte många till Finland för att spendera hela sin semester där. Många tog färjan över Östersjön. Andra körde runt över gränsen via Haparanda. På tax-free köptes presenter och godis och vissa godissorter och askar har för många blivit förknippade med semester.

Exempel på sådana speciella godissorter är **Fazers ananaskarameller** och **Fruit montpensiers** som enbart gick att köpa på finlandsfärjan. **Fazers Pihlaja** marmeladkarameller även kallade "Kettukarkki" (Rävgodis) med en räva på karamellpapperet är den äldsta av Fazers godissorter (sedan 1895) som fortfarande finns på marknaden.

Godispåsen **Fazers bästa** innehåller gamla favoriter som t.ex. **Kiss-Kiss** och andra smakminnen från och med år 1935. Tjäärpastillerna, **Terva Leijona** uppfanns av en apotekare på 1930-talet för att lindra Tbc-patienters symptom och har sedan dess blivit en finsk godis-klassiker.

Den orange **Marimekko-skålen** från **littala** är en tidlös klassiker som varit i produktion sedan 60-talet. Skålarna finns i många färger och passar till att servera godis i eller efterrätter och har både varit en gåva och samlarobjekt.

Dans, mode och musik

Dansen har för många varit ett stort fritidsintresse och dansbanan var en plats där många träffade sin livskamrat. På dansen var det viktigt att klä sig och föra sig rätt. **Dansskorna** skulle vara moderiktiga. På 1950- och 60-talet var det modernt med spetsiga pumps med utsmyckningar som till exempel en rosett. Och inte gick det då att gå på dans i skor med runda tår, i alla fall inte om man ville vara med på modet. Detta gällde även herrskomodet. Orkestern spelade allt från humppaa, tango till vals och det gällde att lära sig stegen för att få tur på dansgolvet.

Skjortan **Jokapoika** är en **Marimekko**-klassiker som blev en stor framgång i Finland på 1950-talet och har funnits i butiker sedan dess. Marimekko bildades utifrån **Printex**, ett företag som tillverkade textilier, och utvecklades till ett världsberömt finskt designföretag av Armi Ratia under 1950- och 1960-talet. Men det var inte många som hade råd att köpa **Marimekkos** plagg som var lite dyrare och exklusivare. Många sydde istället sina plagg efter vad som var på modet.

Spellista Suomalainen (musik från 50-, 60- och 70-talet)

- 1 Sibelius : Finlandia-hymni - Jean Sibelius
- 2 Nocturne - Vesa-Matti Loiri (1978) (efter Eino Leino dikt 1903)
- 3 Evakon laulu (Evakueringslåten)- Anneli Saaristo
- 4 Veteraanin iltahuuto - Karjalan sotilassoitto
- 5 Isoisän olkihattu - Tapio Rautavaara (1951)
- 6 Lentävä kalakukko - Esa Pakarinen (1951)
- 7 Metsäkukkia - Olavi Virta (1952)
- 8 Hopeinen kuu - Olavi Virta
- 9 Hiljainen kylätie - Metro-tytöt (1953)
- 10 Muistojen maa - Metro-tytöt
- 11 Surujen kitara - Metro-tytöt
- 12 Muistatko Monreposn - Annikki Tähti (1954)
- 13 Pieni kukkanen - Laila Kinnunen (1959)
- 14 Valoa ikkunassa - Laila Kinnunen (1961)
- 15 Satumaa - Reijo Taipale (1962)
- 16 Kesäinen muisto - Reijo Taipale (1963)
- 17 Kohtalon tango - Eino Grön (1963)
- 18 Puhelinlangat laulaa - Katri Helena (1964)
- 19 Ei kauniimpaa - Katri Helena (1969)
- 20 Koskaan et muuttua saa - Pasi Kaunisto (1969)
- 21 Sininen ja valkoinen - Jukka Kuoppamäki (1972)
- 22 Paratiisi - Rauli Badding Somerjoki (1974)
- 23 Aamu toi, ilta vei - Jamppa Tuominen (1977)